

TRUDI KANTER

Vrouwen, hoeden en Hitler

Het verhaal van
een Weense hoedenmaakster
in de Tweede Wereldoorlog

Vertaald uit het Engels
door Marthe Philipse

Walter, my love.
In memory.

INHOUD

Voorwoord	11
Hallo, Walter	17
Vlaggen met hakenkruisen	51
Een modeshow	85
Het glazen dak	95
Een reisje	141
'Walter, we moeten weg'	155
Een nieuw leven	187
Oorlogsdreiging	255
Een brief	265
Epiloog	319

VOORWOORD

In 1987 was ik eens aan het rondneuzen in een boekwinkel in Engeland, toen mijn aandacht werd getrokken door een boek waarvan slechts één exemplaar op de plank stond: *Vrouwen, hoeden en Hitler* door Trudi Kanter. Ik werkte toen nog niet bij een uitgeverij, wist nog niets van het boekenbedrijf en een colofon zei me niet veel. Dat was in dit geval geen probleem, omdat er geen colofon in het boek was opgenomen. Naast de titel en de naam van de schrijfster boden alleen de recensies uit regionale kranten op de achterkant wat meer informatie.

Ik kocht het boek en het maakte een blijvende indruk op me. Dit korte, waar gebeurde verhaal speelt zich af in de periode vlak voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog, die van 1939 en 1945 woedde in de hele wereld. In de jaren dertig van de twintigste eeuw was Trudi een jonge, charmante en succesvolle hoedenontwerpster met haar eigen hoedensalon in Wenen. Ze had plezier in haar werk en genoot van haar zorgeloze, rimpelloze leven, haar mooie appartement, haar familie en vrienden. Ze was niet betrokken bij politieke partijen en ontwikkelingen en ze was ook niet godsdienstig. Maar toen de Duit-

sers in 1938 het land bezetten, begreep ze onmiddellijk dat ze haar wereldbeeld moest aanpassen en dat in de ogen van de bezetters alleen haar Joodse afkomst nog telde. Ze was in gevaar en ze besepte het, hoewel haar ouders en haar geliefde Walter, met wie ze verloofd was, minder scherp zagen dat ze slechts zouden kunnen overleven als ze Oostenrijk en zelfs het Europese continent zouden ontvluchten.

Wat me vooral bijbleef, was dat Trudi zich volstrekt geen illusies maakte. Tot de invasie had ze een onbezorgd leven geleid en had ze geen reden tot wantrouwen. Maar zodra het duidelijk werd dat er gevaar dreigde, kwam ze in actie. Ze loog en blufte, draaide en dramde, zette haar charmes en spaargeld in. Ze probeerde via alle mogelijke kanalen haar doel te bereiken, officieel, officieus en onwettig. Samen met Walter wist ze te ontkomen naar Praag en vervolgens – op de dag dat het Verdrag van München werd getekend – naar Londen. Omdat ze al haar bezittingen had achtergelaten, moest ze genoeg nemen met een armoedige zit-slaapkamer en trad ze in dienst bij een eenvoudige hoedensalon in het Londense West End. Daarna zette ze alles op alles om haar ouders uit Wenen te laten overkomen. Enkele maanden later kwamen deze in Londen aan; al snel werden Walter en haar vader

geïnterneerd als potentieel gevaarlijke buitenlanders. Opnieuw moest Trudi de strijd aangaan, ditmaal niet met een bruto en moorddadig regime, maar met een onverschillige en inefficiënte bureaucratie.

Ik ging werken bij Virago, een uitgeverij van boeken van vrouwelijke auteurs: nieuwe romans maar ook oude boeken die alleen nog antiquarisch verkrijgbaar zijn. Trudi's verhaal leek me perfect om via ons fonds onder de aandacht van een groter publiek te brengen. Ik probeerde meer te weten te komen over haar leven na de oorlog, maar afgezien van *Vrouwen, hoeden en Hitler* had ze vrijwel geen sporen achtergelaten. Na aankomst in Londen werden Trudi en Walter ingeschreven bij de Joodse vluchtelingenorganisatie. Bij volkstellingen in de jaren zestig staat hun adres in de buurt St John's Wood geregistreerd. Toevallig kwam ik erachter dat Trudi kort voor het schrijven van deze memoires een schrijfcursus had gevolgd aan de City Lit in Londen. Ze had geen broers of zussen en geen kinderen; Walters familieleden zijn allemaal vermoord in Theresienstadt. Haar familie had ze gered, maar zij was de laatste in de lijn.

Trudi was een geboren verteller. Haar beschrijvingen van het vooroorlogse Wenen – het heerlijke eten, de steeds wisselende mode, de verrukkelijke

muziek, de weelderige tuinen, de romantische cafés – zijn zo levendig, dat het bijna pijnlijk is: je voelt mee met Trudi's verdriet om een wereld die voorgoed verloren ging maar die ze niet kan vergeten, ook al is ze een Londense weduwe van in de zeventig. Toch wordt ze nooit sentimenteel. Ik neem aan dat iemand die in 1938 de wereld realistisch onder ogen kon zien, ook in de jaren tachtig geen behoefte had aan sentimentaliteit. Op sommige plaatsen zien we Trudi arrogant optreden, liegen en bedriegen. Misschien beseftte de schrijfster niet hoe ze overkomt; zelf denk ik dat het haar niet interesseerde. Van de ene op de andere dag had ze geleerd dat conventies een dun vernislaagje vormen; conventies kunnen je uiteindelijk niet redden. Trudi vertrouwde op niemand, alleen op zichzelf: zo wist ze zichzelf en haar familie te redden van de ondergang. Haar autobiografie is een verhaal van liefde en haat, van beschaving en barbaarsheid, van verbanning uit het vaderland en bovenal van de moed van een gewone en tegelijk buitengewone vrouw.

Ursula Doyle

(redacteur bij Little, Brown Book Group, Londen)

Deel 1

HALLO, WALTER

*

Natuurlijk had ik hem al eerder gezien. Heel vaak zelfs. In de cafés, bars, restaurants, theaters, concertzalen en elegante winkels van een kleine stad als Wenen kende iedereen elkaar van naam en wist iedereen wie hij ooit zou kunnen ontmoeten.

Ik woonde heel chic: Kohlmarkt nummer 11, naast Demel, de beroemde patisserie. Op een dag rende ik rond lunchtijd de voordeur uit, keek achter me om te zwaaien naar iemand en botste tegen Walter op. Een ogenblik hield hij me vast, dicht tegen zich aan. Excuses. Gelach. Hij nam me bij de arm.

‘We gaan een glas champagne drinken, Trudi. Dit moeten we vieren.’

Het was een bevel; ik gehoorzaamde.

Ik zit in een verguld stoeltje aan een van de marmere tafeltjes van Demel en kijk naar hem.

‘Jij bent toch hoedenontwerpster?’, vraagt Walter. ‘Hoe staan de zaken? In jouw positie hoor je nu toch in je salon te zijn om je klanten behulpzaam te zijn, en niet aan de zwier te gaan in cafés?’

‘Zit je me nu de les te lezen? Zijn we daarvoor hier gaan zitten? Ik werk heel hard, dus ik heb ook wel een pauze verdiend. Nou, je weet kennelijk alles van me.’

‘Ik heb je al een tijdje in het vizier.’

‘Alstublieft, meneer.’ De serveerster geeft hem het menu. Walter haalt zijn bril tevoorschijn. ‘Zal ik voor je bestellen, Trudi?’

Ik kijk hoe elegant zijn lippen bewegen, hoe dik en glanzend zijn haar is (al wordt het al wat grijzer bij de slapen) en hoe mooi olijkleurig zijn huid is. Ik heb hem wel naar me zien gluren in Café Rebhuhn. Op een keer was hij al vroeg vertrokken, in een jas die veel te lang was. Aandoenlijk. Ik geloof dat ik sinds die avond een zwak voor hem had.

‘Vertel me eens wat meer over jezelf. Ben je gelukkig?’, vraagt hij.

‘Dat gaat best. En jij?’

‘Ik ben eenzaam.’

‘Jij?’, lach ik. ‘Met al die meisjes die achter je aan zitten? Jij bent nooit alleen.’

‘Ik zei ook niet dat ik alleen was. Ik zei dat ik eenzaam was.’

De lunch wordt voor ons neergezet. Koude kreeft, een enorme salade, champagne.

‘Je bent wel jong voor een stukgelopen huwelijk’, zegt Walter. ‘Ik zag jou en Pepi laatst lopen.’

‘Ken je hem?’